

რეცენზია

თელო ღუნღუა

Catalogue de l'exposition
Armenia Sacra
Mémoire Chrétienne des Arméniens
(IVe-XVIIIe siècle)
Paris, musée du Louvre, 2007
რეცენზია აქ წარმოდგენილ რუკებზე¹

აღნიშნულ კატალოგში წარმოდგენილი რუკები ტენდენციურია. კონკრეტული სურათი კი ასეთია:

გვ. 17. რუკა – **სომხეთის ისტორიული პროვინციები**. აქ სომხეთის ისტორიულ პროვინციად ჩათვლილია გუგარქი, ამ ზოგადი ტერმინის ქვეშ კი იგულისხმება ძირძველი ქართული პროვინციები, სახელდობრ: ქვემო ქართლი, სამცხე-ჯავახეთი, კოლა-არტაანი, კლარჯეთი. სომხეთის ისტორიული პროვინციების კატეგორიას განაკუთვნეს ასევე ტაო და სპერი. რეალურად, საქმის ვითარება კი ასეთია – ძვ.წ. II ს. დასაწყისში დიდი არმენიის მეფე არტაშეს I უკავშირდება მცხეთის ტახტის ჰეგემონიით უკმაყოფილო კლარჯეთის ერისთავ სუმბატ ბივრიტიანს/ბაგრატიონს, ქართლის პირველი მეფის, აზოს, პირდაპირ ჩამომავალს და ერთად ახერხებენ ქართლის/იბერიის სამეფოს ჩამოაჭრან სამხრეთი ტერიტორიები. აქ ჩამოყალიბდა გუგარქის ავტონომიური საპიტაიხშო. საპიტაიხშო მოიცავდა საკუთრივ ქვემო ქართლს (სომხ. გუგარქს), ჯავახეთის (და არა სამცხის) ნაწილს, კლარჯეთს და მიმდებარე ტერიტორიებს. მმართველი დინასტია ბაგრატიონებია, რომლებიც ხანდახან ფარაზხან/ფარნავაზიანებადაც იწოდებიან სომხურ წყაროებში, რაც მათ იბერიულ წარმომავლობას ნათელს ჰფენს (Очерки Истории Грузии).

¹ რეცენზია დაიწერა საქართველოს საგარეო საქმეთა სამინისტროს თხოვნით. ის სამინისტროს გადაეგზავნა 29. 09. 08.

Т. I. Тб. 1989, გვ. 272-273; Т. Dundua. Bagrat, Son of Bivrat. Phasis. Greek and Roman Studies. Vol. 4. Тб. 2004, pp. 26-30). მოსახლეობაც ძირითადად ქართულია. ეს თუნდაც იქიდან ჩანს, რომ, როცა პონტოს დამარცხებული მეფე მითრიდატე ევპატორი ამ მხარეების გავლით კოლხეთისკენ გარბოდა, მის შეჩერებას სწორედ იბერები ცდილობდნენ (Н. Ю. Ломоури. К Истории Понтийского Царства. Ч. I. Тб., 1979, გვ. 183-185.). ახ.წ. I-II სს. ქართლის სამეფოს ძლიერების ხანაა. მას ზურგს რომის იმპერია უმაგრებს. ეს ევროპული ალიანსი პართია/ირან-არმენიას უპირისპირდება. წარმატებული კამპანიების შედეგად იბერიამ რიგი სამხრეთული ტერიტორიები უკან დაიბრუნა (Очерки Истории Грузии. т. I., გვ. 308, 314, 317, 322-323). IV ს. II ნახ-ში გუგარქის საპიტიახშო დაიშალა და მისი ტერიტორიების უდიდესი ნაწილი ქართლის სამეფოს შეუერთდა (Очерки Истории Грузии. Т. II. 1988, გვ. 56-57). დინასტიაც შეიცვალა. ამიერიდან აქ ფეროზიანები არიან, ქართლის სამეფო კლანის, ფარნავაზიანების, უახლოესი ნათესავები. ამ დინასტიის წარმომადგენელია ცნობილი ვარსკენ პიტიახში. ის, რომ კლარჯეთიც უკან არის დაბრუნებული, კარგად ჩანს იქიდან, რომ სწორედ აქ აშენებს ვახტანგ გორგასალი არტანუჯს (Очерки Истории Грузии, т. II, გვ. 69). რაც შეეხება ტაოს, განა ის დიაოხების/ტაოხების სამშობლო არ არის?! ამ დროისთვის (ძვ. წ. I ათასწლ. დასაწყისი) სომეხთა წინაპარი ფრიგიელები საერთოდ არ ფიგურირებენ რეგიონში. სპერი კი სპეციფიური ქართული პროვინციაა. ტერმინი „იბერ“ სწორედ აქედან მომდინარეობს – სასპერ > ჰესპერ > იბერ.

აქვე სრული გაუგებრობაა იბერიისა და კახეთის ერთ სიბრტყეზე მოხსენიება. კახეთი იბერიის სამეფოს ერთ-ერთი პროვინციაა.

გვ. 20. რუკა – **სომხეთი IV ს. მიწურულს**. აქ თითქმის ანალოგიური სიტუაციაა, ოღონდ ქვემო ქართლი რატომღაც სპარსელებს წაუღიათ, ალაზნის მარცხენა სანაპიროზე კი ალანები არიან?! სრული გაუგებრობაა. ჩვენ უკვე ზემოთ აღვნიშნეთ, თუ სად წავიდა პოლიტიკურად ქვემო ქართლი IV ს-ში.

გვ. 22. აქ იგივე რუკაა, რაც გვ. 20.

გვ. 70. აქ წარმოდგენილ რუკაზე ქართლის საერისმთავრო (VI-VII სს.), რატომღაც, უსაფუძვლოდ, იბერიად და კახეთად არის დაშლილი. ამ უკანასკნელის ტერიტორია შემცირებულია. ალაზნის მარცხენა სანაპიროც, რატომღაც, ქართლის საერისმთავროს გარეთაა მოქცეული.

გვ. 112. **IX ს-ის მოწურულის რუკა.** აქ თითქმის ყველაფერი წესრიგშია, მაგრამ ნარატიულ ნაწილში დავით IV აღმაშენებლის მიმართ ბაგრატუნის ხმარება დაუშვებელია. ბაგრატუნები ქართველ ბაგრატიონ/ბივიტიანების გასომხებული შტოა.

გვ. 117. აქ იგივე რუკაა, რაც გვ. 112.

გვ. 136. რუკა – **სომხეთი XIII ს. ბოლოს.** აქ გურჯისტანი და სხვა „ილხანური“ (ე. ი. ირანში დასახლებულ მონღოლებს დაქვემდებარებული) მხარეები ერთ ფრად არის წარმოდგენილი. არ არის სწორი! ბოლოსდაბოლოს მონღოლებს აღმოსავლურქართული სამეფო არ გაუუქმებიათ.

გვ. 294. აქ იგივე რუკაა, რაც გვ. 136.

გვ. 298. კვლავაც იგივე რუკაა.

გვ. 358. რუკა – **სომხეთი 1639 წლისთვის.** აქ იგნორირებულია გურიის და სამეგრელოს ავტონომიური სამთავროების არსებობის ფაქტი.